

Per què els elements gal-loromànics fan “heavy” en català Arran del clàssic debat sobre la subagrupació del català

Hans-Ingo Radatz
Otto-Friedrich-Universität Bamberg

1. La filologia romànica i el català

Tenint en compte el pes demogràfic relativament baix de la llengua catalana, no pot sorprendre que la filologia romànica, en tant que disciplina, no hagi generat gaires debats explícits sobre temes catalans. Tanmateix, en la llarga història d'aquesta disciplina, hi ha hagut com a mínim dues ocasions en què el català sí que ha suscitat l'interès d'alguns dels grans romanistes en uns debats que sobreeixien els límits més concrets de la filologia catalana. I, fins i tot, de la hispànica. Ambdós debats concernien el lloc que havia de prendre la llengua catalana dins el concert de les llengües romàniques i, segons com es vulgui mirar, els dos debats també podrien considerar-se un de sol amb dues fases, ja que el segon debat es pot veure com una continuació del primer, només en un altre nivell.

1.1. El primer debat: és el català una llengua romànica independent o només una “simple variant del provençal”?

El primer dels esmentats dos debats era de caràcter fonamental i girava entorn de la qüestió si el català s'havia de considerar una llengua de propi dret o si no era més que un dialecte del “provençal.” En el seu article sobre el català en la primera edició de l'influent *Grundriss* editat per Gustav Gröber (1888), Alfred Morel-Fatio no feia més que resumir la convicció de la majoria dels romanistes del seu temps, quan escrivia:

El català pertany a la família gal-loromànica i no a la hispànica (castellano-portuguesa); ni constitueix un element intermedi entre aquestes dues llengües sinó que és una mera varietat del provençal (traducció nostra de Morel-Fatio 1888, 673)¹

Si bé aquesta avaluació pot semblar sorprenent vist des de la nostra perspectiva moderna, no és tanmateix tan errònia com podria semblar a primer cop d'ull. La filologia romànica seguia les tendències filològiques de l'època, les quals veien en l'estudi de la història interna de les llengües el seu únic objectiu veritablement científic i tenia, per tant, una forta tendència d'oblidar la llengua moderna. A més, els textos catalans més antics representen un estat de la llengua que es podria fàcilment descriure com un diasistema catalano-occità. Presa com a una anàlisi del català preliterari, la descripció i categorització feta per Morel-Fatio no sembla del tot absurda. Si hi afegim el fet que els poetes catalans es valguessin de l'occità gairebé fins a la fi de l'edat mitjana (i fins gairebé un segle i mig després que la tradició trobadoresca s'hagués extingit a la mateixa Occitània!), es comprèn més fàcilment com la impressió de la occitanitat del català s'havia pogut produir entre els romanistes. Finalment no hem d'oblidar tampoc que a finals del segle XIX el català en molts aspectes era el patuès poc unificat que la llarga prostració davant la política lingüística de l'Espanya borbònica l'havia fet esdevenir i que els intents divergents d'elaborar una nova llengua literària unificada encara no havien arribat a bon port. Vist des de fora, era, si més no, comprensible que els filòlegs arribessin a la conclusió que el català encara al s. XIX era una varietat de

---

¹ “Das Catalanische gehört zur gallo-romanischen und nicht zur hispanischen (castilianisch-portugiesischen) Familie; es ist auch kein Mittelglied zwischen beiden, sondern eine blosse Spielart des Provenzalischen” (Morel-Fatio 1888, 673).

l'occità: al cap i a la fi, molts dels autors jocsfloralescos escrivien varietats descaradament occitanitzants.

Tanmateix, els setze anys que van haver de passar entre la primera i la segona edició del *Grundriss* van marcar un important canvi en l'apreciació del català i així trobem que, en la segona edició de 1904-1906, l'article de Morel-Fatio sobre el català ha estat profundament reelaborat pel seu deixeble Jean-Joseph Saroïhandy en els apartats que tocaven la caracterització global. En aquests apartats reescrits per Saroïhandy setze anys després, hi podem llegir ara:

Donada la gran similitud entre el català i el provençal s'ha pogut afirmar que aquest només era una variant del provençal i la opinió més estesa manté que no és una llengua autòctona d'Espanya, havent estat portada allà des de França al segle VIII. Es pot adduir més d'un argument en contra d'aquesta suposició (traducció nostra de Morel-Fatio & Saroïhandy 1904-1906, 845)

Un dels arguments més importants de Saroïhandy en contra de l'exclusió del català del conjunt iberoromànic és la seva observació (fonamentada en estudis de camp efectuats per ell mateix) que no existeix una frontera clara i neta entre el català i el castellà, tal com molts romanistes havien suposat, perquè desconeixien les varietats alt-aragoneses, que històricament separaven els dialectes de la Catalunya Vella de les varietats aragoneses més clarament castellanitzades. Observa Saroïhandy que les isoglosses arran de la frontera catalana amb l'Aragó no formen feixos sòlids sinó que es dispersen a través de l'àrea alt-aragonesa i aconseguen una transició suau i natural entre el català, l'aragonès i –indirectament– també el castellà:

Si avui en dia és encara possible de retraçar les lentes reestructuracions dels idiomes romànics dels Pirineus, el nostre coneixement de la llengua utilitzada a l'Aragó abans de l'arribada del castellà ens permet de caracteritzar aquella com un idioma a mitjan camí entre el català i el castellà que comparteix trets amb ambdues llengües veïnes; i, tot i les diferències que separen avui el castellà de la llengua modernament parlada a Catalunya, opinem que no hi ha motiu d'excloure el català del grup de les llengües hispàniques (traducció nostra de Morel-Fatio & Saroïhandy 1904-1906, 846)²

El debat sobre el caràcter de llengua independent del català va durar dues dècades i es troba perfectament documentat a l'estudi introductori de l'edició catalana –feta per Guillem Calaforra– del llibre que l'havia de concloure: *Das Katalanische, seine Stellung zum Spanischen und Provenzalischen* (“El català, la seva posició respecte a l'espanyol i al provençal”). El mateix Wilhelm Meyer-Lübke va dedicar en 1925 aquesta monografia al problema catalano-occità, on defensava l'estatus independent del català. Amb això quedà conclòs el primer debat i des d'aquell moment el català va ser acceptat unànimement dins el catàleg oficial de les llengües romàniques.

1.2. El segon debat: el català pertany a la gal·lo- o a la iberoromània?

Bé que el primer debat s'hagués tancat definitivament amb la intervenció contundent de Meyer-Lübke, alguns filòlegs aviat van trobar una forma de reobrir-lo en un altre pla. Si, doncs, el català resultava que era no un dialecte occità sinó una llengua

---

² “Wenn noch heute möglich ist, die allmählichen Umgestaltungen in den romanischen Idiomen der spanischen Pyrenäen zu verfolgen, so erlaubt uns unseres Kenntnis der Sprache, die in Aragon vor der Einführung des Castilischen daselbst gesprochen wurde, gleicherweise, sie als Zwischensprache zwischen Catalanisch und Castilisch zu betrachten, mit denen beiden sie Züge gemeinsam hatte, und trotz der Unterschiede, die gegenwärtig vom Castilischen die heute in Catalonien gesprochene Sprache trennen, liegt, meinen wir, wohl kein Anlass vor, sie von der Gruppe der hispanischen Sprachen auszuschließen” (Morel-Fatio & Saroïhandy 1904-6, 846).

independent, es posava immediatament la nova qüestió, si aquesta “nova” llengua s’havia de subagrupar amb el conjunt gal·loromànic o bé amb el conjunt iberoromànic. En principi, tot just s’havia acabat d’argumentar que el català, almenys, no era *idèntic* a l’occità, una llengua gal·loromànica, i es podria pensar que l’anterior confusió entre aquestes dues llengües era deguda a la seva subagrupació comuna dins la gal·loromània. Efectivament, Meyer-Lübke (1925) no va dubtar ni un segon que el català, encara que llengua independent, tenia forts vincles amb l’occità i havia de considerar-se una llengua gal·loromànica.

Tanmateix, només un any més tard, un altre eminent filòleg de l’època ho va veure d’una altra manera. Quan Ramón Menéndez-Pidal va publicar els seus *Orígenes del español* en 1926, s’hi podia llegir als §§ 100-102 una visió clarament diferent de la de Meyer-Lübke, ja que el català s’hi va presentar com la continuació orgànica de l’aragonès cap a l’est dins d’una cadena ininterrompuda d’idiomes iberoromànics. Segons aquesta visió, Catalunya era Espanya i (per tant?) el català, iberoromànic. Ara bé, si dos coneguts romanistes arriben a conclusions tan diametralment oposades sobre una qüestió tan bàsica, no és d’estranyar que se’n desenvolupés un llarg debat, tal com efectivament va ser el cas:

Grosso modo hi podem discernir tres camps diferents: els uns ressalten amb Meyer-Lübke i Griera l’afiliació del català amb la gal·loromània i bé rebutgen el concepte ‘iberoromànic’ en general o bé volen restringir la seva aplicabilitat a l’espanyol i al portuguès; els altres, pel contrari, ressalten el caràcter iberoromànic del català (línia Menéndez Pidal–Meier–Alonso), i un tercer grup –el més modern– parla d’una unitat pirenaica que comprendria el català, l’alt-aragonès, el gascó i l’occità (traducció nostra de Baldinger, 52).³

Independentment de la posició que es prenia en concret, no quedava ni queda dubte que entre els s. VIII i XIV les relacions entre Catalunya i Occitània eren més que evidents. La reconquesta franca havia establert la Marca Hispànica i havia obert el camí per on entrava la influència de la renaixença carolíngia; Catalunya pertanyia eclesiàsticament a l’arquebisbat de Narbona, participà de ple en l’aventura cultural de la lírica trobadoresca i va arribar, durant la guerra dels albigesos, a dominar també políticament una gran part d’Occitània.

1.3. La fi provisional dels debats sobre el català

Durant molt de temps, el debat filològic sobre la subagrupació del català es basava majoritàriament en arguments fonètico-fonològics i morfològics. En aquest sentit, el debat va adquirir una nova faceta important, quan Germà Colon va publicar en 1976 el seu estudi monogràfic *El léxico catalán en la Romania* que va adduir nous arguments en favor de la hipòtesi gal·loromànica. Duarte & Alsina resumeixen així l’argumentació del llibre:

Germà Colon examina acuradament la història del lèxic català i en dedueix que: a) en el lèxic català dels segles XIII i XIV hi ha una afinitat evident amb l’occità, especialment amb el llenguadocià; b) a partir del segle XV, i sobretot del segle XVI, es produeix un canvi de rumb i un més gran acostament al castellà, que constatem per la imposició llavors de certs mots coincidents amb els castellans corresponents (fins aleshores hi hagué una convivència d’aquests

³ “Dabei sind grosso modo 3 Lager zu unterscheiden: die einen betonen mit Meyer-Lübke und Griera die Zugehörigkeit zur Galloromania und bestreiten die Berechtigung des Begriffs iberoromanisch überhaupt oder beschränken ihn wie Entwistle oder Griera auf das sp.-pg., die anderen betonen im Gegenteil den iberorom. Charakter des kat. (Linie Menéndez Pidal–Meier–Alonso), und die dritten, die modernste Gruppe, sprechen von einer Pyrenäeneinheit, welche das kat., hocharag., gask. und prov. umfaßt” (Baldinger, 52).

mots germans castellans equivalents amb mots que esdevingueren aviat inusuals); c) el lèxic català, nogensmenys, havia quedat molt intensament marcat per la tria portada a terme abans del segle XV (Duarte & Alsina 1984, I 20)

Colon mateix conclou que, pel seu lèxic, el català forma part d'un mateix diasistema amb l'occità i el francès:

La observación léxica deja ver que el catalán, el occitano y el francés se remontan a uno de esos diasistemas, al que –despojándolo de cualquier connotación ajena– podemos llamar latín gálico; es este un término de pura tipología lingüística. El diasistema latino del que procede el catalán es diverso del llamado latín hispánico, base del portugués y del castellano (Colón, 12)

Quasi més important que la monografia de Colon per al debat general va resultar una ressenya de Colón (1976) de part d'Antoni Badia i Margarit, on aquest va arribar a declarar el debat clos:

Hoy, G. C., con una singular capacidad tanto para el análisis como para la síntesis, deja bien clara la filiación no hispánica del léxico catalán fundamental [...]. Mi opinión personal es que el libro de G. C. lógicamente está destinado a ser la terminación 'oficial' de la polémica (citad per Duarte & Alsina 1984, I 20)

Avui, la *communis opinio* sembla que ha acceptat una fórmula de compromís encunyada per Badia i Margarit, segons la qual el català seria una “llengua pont” entre la Ibèria i la Gàl·lia: comparteix més afinitats fonètico-fonològiques amb la gal·loromània però segueix majoritàriament la iberoromània en les seves solucions morfològiques. És una fórmula que d'aleshores ençà s'ha anat repetint *ad nauseam* en tots els llibres de text de la filologia romànica i constitueix una de les poques “informacions” sobre la llengua catalana que qualsevol estudiant d'hispàniques sabrà reproduir quan sorgeix el tema del català.

Efectivament, la qüestió del subagrupament del català s'ha donat per globalment resolta –i això no sols perquè les solucions proposades haguessin convençut tothom. També hi havia d'altres factors que contribuïen que l'esmentada qüestió perdés d'interès: les especulacions sobre els hipotètics efectes de substrats remots i indocumentats sobre les llengües modernes van passar de moda –i, amb aquestes, la urgència de decidir-se entre Gàl·lia i Ibèria. A més, era ben obvi que el debat no responia exclusivament a interessos purament filològics sinó que comportava també una faceta de caràcter polític-ideològic. Menéndez Pidal seguia una agenda nacionalista⁴ que volia demostrar que totes les llengües parlades a Espanya eren ibèriques (= espanyoles), mentre que molts autors catalans veien en l'afiliació del català amb les llengües ultrapirenenques un argument més en favor d'una independència de la nació catalana. Tanmateix, després de la mort de Franco i la transició, aquests debats ja es podien dur de forma més directa i concreta i ja no s'havien d'amagar darrere teories (pseudo) filològiques.

2. 30 anys més tard: tres aspectes nous

Trenta anys més tard i malgrat que el debat s'hagi donat per acabat de forma gairebé oficial, em sembla que, des d'una perspectiva moderna, hi ha avui tres bones raons per a ressuscitar el tema una altra vegada del museu virtual de la història de la nostra disciplina i tractar-lo amb alguns arguments nous:

1. La fórmula de compromís amb el concepte d'una “llengua pont” peca de donar una resposta atemporal a un fenomen amb una dimensió històrica mil·lenària i corre el perill de passar per alt el desenvolupament tipològic bastant radical que ha

⁴ Cf. Moreno Cabrera.

caracteritzat la història interna del català dels darrers 1000 anys (i més marcadament dels darrers 550 anys).

2. Durant l'època activa del debat no es van considerar tots els arguments rellevants: amb tots els arguments fonològics, morfològics i lèxics, la sintaxi hi era pràcticament absent.
3. Una reavaluació dels elements gal·lo- i iberoromànics podria aportar un nou vessant d'interès a la discussió normativa interna entre els defensors d'un *català heavy* i aquells que argumenten en favor d'un *català light*.

2.1. Aspecte 1: Una caracterització dinàmica per a un fenomen dinàmic

Comencem amb el primer dels tres punts: la crítica del constructe estàtic i ahistòric del català com a “llengua pont.” D'acord amb l'esperit del temps d'aquella època, el debat sobre la subgrupació del català al si de la Romània occidental s'orientava sobretot en les llengües medievals mentre que el català modern no hi entrava gaire. Per tal d'entendre bé la metàfora del pont, s'imposen dues preguntes. La primera seria, de quin català estem parlant?: de la llengua de les *Homilies d'Organyà* del s. X o la dels monòlegs d'Andreu Buenafuente?:

Seinors, audir e entendre devem lo Sent Evangèlii per qué aizò vol dir e mostrar que·l Nostre Séiner grans penas e grans trebals e grans dolors soferí per nós: per aizò qar él nos volg salvar e trer de poder de Diable. Qar enaixí trobam que él dejunà .XL^a. dies e .XL^a. nultz, que anc no beg ne mengà, e enaprés sí ag fam (*Homilies d'Organyà*, Dominica inicio XLagesima, vv. 16-20)

El gendre d'Aznar. –Poso Televisió Espanyola i dic: “Què ha passat, què ha passat? Ha passat *algo* greu!” I, no. Era el casament de l'Ana Belén Aznar amb l'Alejandro Agag. Lleig! No el casament: ell. És una cosa! Perquè ella amb els calés que té, cony, busca-te'n un de guapo, *tonta!* Sempre trobaràs gent. Que hi ha gent per tot! (Buenafuente *et al.*, 28)

És poc probable que una mateixa fórmula sigui aplicable a dues llengües tan diferents.

La segona pregunta seria, entre quines llengües concretes ens hauríem d'imaginar aquest pont? És que voldríem dir que el català modern és un “pont” entre les seves llengües veïnes modernes, el castellà i el francès? Com a mínim en un àmbit “vulgar,” és aquesta la interpretació que tothom sembla donar a la fórmula del pont. Però si tenim en compte que les llengües de contacte immediat ja no són les mateixes que fa mil anys, aquesta no pot ser la interpretació correcta. No oblidem que, durant una bona part de la seva història, el català no va tenir gens de contacte directe ni amb el castellà ni amb el francès, sinó amb les varietats romàniques veïnes de l'aragonès i del llenguadocià i el gascó. Sembla, doncs, obvi que ambdues preguntes només es podran contestar tenint en compte el rerefons de la història i del desenvolupament històric de la llengua catalana.

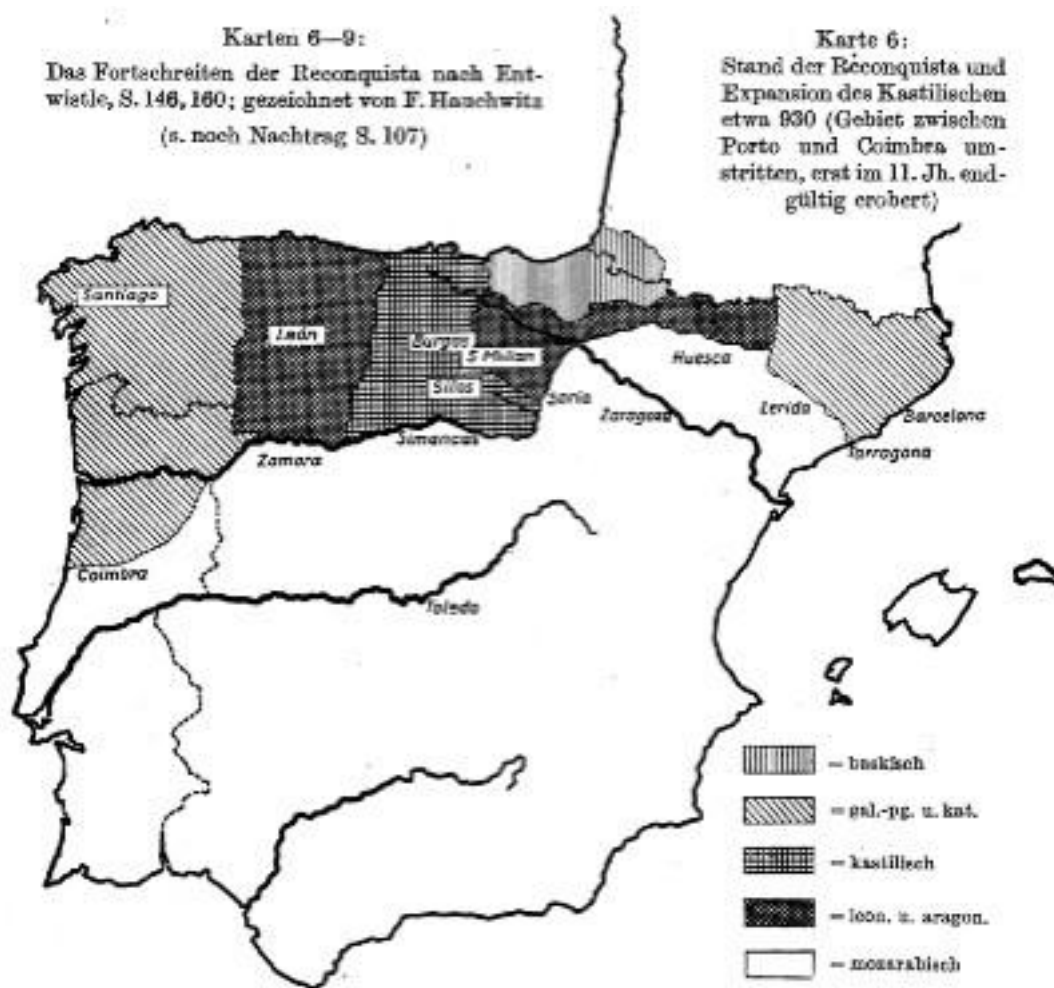
2.1.1. Al si de la Romània contínua de l'edat mitjana, totes les llengües eren “llengües ponts”

La continuïtat de la *Romània contínua* de l'any 1000 dC serà trencada durant els segles posteriors per la irrupció de dos dialectes en un principi marginals que havien de conèixer un èxit extraordinari i aconsegueixen al llarg de la història supplantar la majoria dels dialectes primitius del seu voltant. Dins la gal·loromània serà de forma molt radical l'expansió del francès; dins la iberoromània, de manera menys contundent, l'expansió de castellà a cavall de la conquesta.

Ara bé, dins de la Romània contínua, totes les llengües eren llengües “pont” entre les seves varietats circumveïnes i no tindria sentit d'utilitzar aquesta metàfora per a

caracteritzar només el català! La Romànica contínua formava un conjunt, l'estructura del qual corresponia a allò que Wittgenstein va anomenar una xarxa de semblances de família. Les semblances eren més marcades entre varietats immediatament contigües i anaven minvant en funció de la seva distància creixent. Al voltant del s. X de la nostra era, la Romànica consistia, entre d'altres, de les següents varietats: galaicoportuguès, asturleonès, navarroaragonès, català, occità, francoprovençal, retoromànic, gal·loitàlia i italià meridional.

Per l'edat mitjana, quan la Romànica contínua encara no havia estat rompuda i delmada per l'expansió del castellà i del francès, la noció d'una llengua pont seria una bona caracterització de la seva posició entre l'aragonès i el llenguadocià, però en la mateixa mesura ho seria també per al castellà (pont entre el lleonès i el navarroaragonès) o per al francès (entre l'occità i el francoprovençal):

2.1.2. En la seva part oriental, el "pont" duu al no-res

Per a l'era moderna, la metàfora del pont ja no sembla gaire adequada per a descriure la posició del català. Al català modern, en realitat només ja no li queden més llengües de contacte que una i aquesta és el castellà. El contacte estret amb l'occità acaba de forma contundent i definitiva amb la batalla de Mureth l'any 1213, que va desfer tots els projectes d'una expansió transpirenca de la corona catalanoaragonesa. Per bé que certs elements culturals, com ara la literatura trobadoresca, persistissin encara alguns segles, la gran unió cultural de les dues llengües veïnes i bessones va acabar en aquell camp de batalla. Vist des d'una perspectiva, la influència occitana ja no

és més que un record remot de l'edat mitjana.

El francès, que hom podria considerar com a l'altra banda del "pont," fa a penes dos segles que es va convertir en una realitat de rellevància quotidiana a la Catalunya del Nord. Donada la poca importància demogràfica dels catalanoparlants francesos i la frontera d'estat que els separa de la resta dels catalanòfons, la influència del francès sobre la llengua catalana no s'ha fet sentir gairebé gens –millor dit: ha arribat al català a través dels mateixos canals com també va arribar a Espanya, Alemanya o Rússia. Resumint podem dir, doncs, que l'occità és mort i el francès és per als catalanoparlants una llengua estrangera igual que també ho és l'anglès. L'única influència forta, directa i quotidiana li ve del castellà. Per això, ens veuríem davant un pont, que duu al no-res en la seva part oriental.

2.1.3. En la seva part occidental, el "pont" és un carrer de direcció única

Però també en la seva part occidental, la metàfora del pont no s'adiu massa bé amb les realitats modernes. La idea del pont sembla que vol indicar un intercanvi de trets i una àrea de transició, però no es així com funciona el contacte lingüístic català-castellà. La quasi totalitat dels catalanoparlants domina avui, a més del català, el castellà amb unes intuïcions més o menys natives; no es pot pas dir el mateix dels castellanoparlants dels Països Catalans i encara menys, òbviament, dels castellanoparlants en general: el 99 % dels catalanoparlants tenen bons coneixements del castellà, mentre que el 99 % dels castellanoparlants del món no tenen gens de contacte amb el català.

Atès que no hi ha pràcticament cap catalanoparlant sense coneixements de castellà, a la llengua catalana li falta un correctiu eficaç contra la infiltració d'estructures alienes. Si, en canvi, algun element català acabés d'infiltrar-se en el castellà de Catalunya, no tindria cap possibilitat de trobar accés a la llengua estàndard, perquè per al 99 % dels castellanoparlants de fora de Catalunya aquest element resultaria completament aliè i quedaria estigmatitzat. Així, doncs, el contacte entre el català i el castellà no es tant un "pont", sinó que és una vàlvula, un carrer unidireccional.

No hi pot haver aquí un intercanvi o una influència mútua. Més aviat, el català convergeix imparablement amb el castellà i cada vegada més elements gal·loromànics comencen a ser percebuts com a "arcaïtzants," són relegats als registres formals i acaben finalment als diccionaris històrics. Per totes les raons exposades, la resposta a la qüestió de la *subagrupació del català* només es pot donar de forma dinàmica: com un procés mil·lenari que ha anat convertint una llengua d'encuny clarament gal·loromànic en un idioma que convergeix cada vegada més amb la iberoromània.

2.2. Aspecte 2: la sintaxi oblidada

Passem ara al segon aspecte que s'havia de revisar: la quasi total negligència d'aspectes sintàctics en la versió clàssica del debat sobre la *subagrupació romànica del català*. Tal com era d'esperar, el debat s'havia conduït al seu temps sobretot al nivell de la fonologia i del lèxic, ja que els estudis de sintaxi encara no havien arribat a un grau de qualitat i de precisió comparables amb les altres subdisciplines de la lingüística. Els exponents més importants del debat el veien sobretot com un intent de descobrir la procedència històrica del català i dels catalans. La lingüística moderna ja no té la mateixa inclinació cap a l'especulació històrica (amb, és clar, una forta implicació tipològica) que la d'aleshores i tendeix més cap a caracteritzacions explícitament tipològiques. Per tant, una modernització de la qüestió de la subagrupació s'hauria de plantejar en aquests termes: "Amb quina de les seves llengües de contacte –històriques tant com actuals– comparteix la llengua catalana quants i quins elements estructurals?"

La sintaxi és un dels estrats més profunds de l'estructura lingüística. Com a tal, és

molt menys susceptible de canvis conscients per part dels parlants. Si els parlants saben controlar les seves tries lèxiques i –fins un cert punt– també les morfològiques, no solen tenir gairebé gens de control sobre les seves preferències sintàctiques. Les campanyes puristes de totes les llengües i tots els temps han atacat sempre el lèxic i, de vegades, també la morfologia, però molt poques vegades (per no dir mai) la sintaxi. Al mateix temps que inaccessible per al parlant normal, els fenòmens sintàctics són sovint elements amb altíssimes freqüències d'ús i, per tant, molt més rellevants per la caracterització tipològica d'una llengua que quasi qualsevol element lèxic.

Si ara pretenem omplir la llacuna sintàctica en el debat sobre la subagrupació, no es tracta d'un mer afany d'enriquir el llistat d'arguments simplement perquè quedi més complet. Més aviat, l'element oblidat és al mateix temps potser l'element més profund, més revelador i més important. Així, l'anàlisi dels seus trets sintàctics a través de la història manifesta molt clarament el continu abandonament de solucions paral·leles a les llengües gal·loromàniques i la seva substitució per innovacions paral·leles a les iberoromàniques, cosa que confirma una tendència que també podem observar en d'altres camps estructurals com ara la fonologia, la morfologia o el lèxic.

Presentaré tot seguit un llistat de tendències del català modern que coincideixen a ser canvis (morfo)sintàctics en què solucions compatibles amb les llengües iberoromàniques són introduïdes en detriment de les gal·loromàniques tradicionals.

2.2.1. L'acusatiu preposicional (*Differential Object Marking*)

En la llengua parlada, però també cada vegada més en l'escrita, s'observa una tendència cap a una diferenciació entre dos tipus de complements directes que es fa mitjançant un marcador que etimològicament deriva de la preposició *a*, l'anomenat acusatiu preposicional o bé, més modernament, el marcatge diferencial d'objecte (*Differential Object Marking*):

He vist [ø / a] Joan. No hi ha res que substitueixi [el / al] pa (vgl. Ramos 2001)

2.2.2. La desaparició del partitiu

En un procés que ja ve de lluny, hi ha una forta tendència a reduir les construccions partitives del català i, com a conseqüència, d'evitar el pronom adverbial *en*. S'hi substitueixen per solucions paral·leles a –i suposadament calcades del– castellà:

solució gal·loromànica		solució iberoromànica	
català (normatiu i tradicional)	–Vols vi? –No, [<u>de</u> vi] no <u>en</u> vull.	català (col·loquial)	–Vols vi? –No, [vi] no ø vull.
francès	– <u>Du</u> vin, t'en veux? –Non, [<u>du</u> vin] je n' <u>en</u> veux pas.	castellà	–¿Quieres vino? –No, [vino] no quiero.

La primera pèrdua fou la del partitiu davant de SN en frases sense doblament de clíctic (*Vull vi.*) amb el pronom adverbial *en*; aquesta ja és obligatòria en català modern. Tanmateix, el fet que aquestes frases inherentment partitives es pronominalitzin amb *en* demostra que anteriorment hi devia haver una situació més semblant a la del francès i a la de l'occità.

2.2.3. La desaparició de la concordança del participi passat

La concordança del participi passat o bé ja no s'observa en una gran part del territori, o bé s'observa cada vegada en menys casos: “Aquests llibres els he pagat jo” en comptes de *els he pagats* (cf. cast.: *los he pagado yo*).

2.2.4. La desaparició dels infinitius introduïts per *de*

Els infinitius introduïts per la preposició *de*⁵, obligatoris en francès i occità, es troben en ple retrocès i són percebuts com a arcaïtzants per molts parlants, mentre que la solució a la castellana sense preposició es vista com a més relaxada i normal:

Donava goig [de / ø] veure-la.

2.2.5. Excurs tipològic (Karl-Herrmann Körner)

Durant els anys 80 del segle passat, el romanista alemany Karl-Herrmann Körner va publicar un seguit d'articles⁶ on va elaborar una tipologia sintàctica correlativa de les llengües romàniques. L'originalitat de la seva teoria consisteix sobretot en l'intent reeixit de relacionar paràmetres innòcuament independents com ara l'acusatiu preposicional, el partitiu, la concordança dels participis, els infinitius flexionats i no flexionats, la reflexivitat o l'obligatorietat dels pronoms clítics i de demostrar-ne les interdependències tipològiques. A partir d'aquestes observacions, Körner va arribar a dividir les llengües romàniques en dos tipus principals, anomenats llengües A i llengües DE respectivament. Les llengües del tipus A, entre les quals trobem el castellà, el portuguès, el gascó, el romanès, el sard i el sicilià, serien el tipus majoritari, més ergatiu i amb prominència dels objectes. Les llengües DE, en canvi, serien un tipus minoritari, més acusatiu i amb prominència dels subjectes, i hi trobaríem el francès, l'italià del nord, l'occità i el català. Aquesta tipologia és "correlativa" en el sentit que, si una llengua romànica posseeix un dels trets típics del seu tipus, la teoria prediu que també posseirà els altres, però no els del tipus oposat.

Dos tipus sintàctics principals segons Körner		
	llengües A	llengües DE
acusatiu preposicional	+	-
infinitius nominals, diatèticament opacs	+	-
article partitiu	-	+
concordança dels participis	-	+

Així, les llengües gal·loromàniques coneixen un article partitiu (*Je bois de l'eau*), però no tenen l'acusatiu preposicional (**Je connais à Pierre*), mentre que la distribució és inversa en la iberoromània. Ara bé, la lenta erosió del partitiu, conjuntament amb una creixent tendència a marcar certs CDs amb un marcador *a* en català, correspon perfectament a la tipologia Körneriana i s'han d'interpretar com a indicis d'un canvi tipològic del català que deixaria de pertànyer al tipus DE amb les llengües gal·loromàniques i s'aproparia al tipus majoritari A, on també trobem les llengües iberoromàniques.

2.2.6. Pèrdua del pronom adverbial *hi*

S'observa una tendència creixent a evitar el pronom adverbial *hi* –incipient i de vegades ja avançada en àrees urbanes de Catalunya, consumada al País Valencià des del

⁵ “Quan un infinitiu fa de subjecte d'un verb i va posposat a aquest, pot ésser, en molts casos, introduït amb la preposició *de* o sense preposició. Ex.: *Donava goig de veure-la* o *Donava goig veure-la*. // Quan un infinitiu fa de complement acusatiu de certs verbs, admet ésser introduït amb la preposició *de*. Ex.: *M'ha promès de fer-ho tot seguit*” (Fabra 1956, § 95; citat per Pericay & Toutain, 62)).

⁶ Posteriorment reunits sota el títol *Korrelative Sprachtypologie: die zwei Typen romanischer Syntax* (“Tipologia lingüística correlativa: els dos tipus de sintaxi romànica”).

segle XVI–; s’hi substitueixen les construccions castellanques:

Vas a la festa? –No, crec que no [hi / ø] aniré.

En Pere no hi és avui / Pere no està hui.

La diferència genuïnament catalana entre la còpula *ésser* i el verb locatiu *ésser-hi* és suplantada per un sistema inspirat en el del castellà que diferencia entre *ser* i el verb locatiu *estar*.

2.2.7. Sistema copulatiu: l’avanç de la gramaticalització de *estar* com a còpula

Tradicionalment, l’única còpula genuïna era *ésser*, mentre que *estar* era un verb copulatiu d’ús restringit. Sota la influència del castellà, *estar* ha anat estenent els àmbits del seu ús –no sols en el sentit locatiu sinó també en el sentit d’una co-còpula amb una distribució que s’apropa cada vegada més a la de l’*estar* castellà (p.e. *és bo* > *està bo*).

2.2.8. Pèrdua del tractament de *vós* + 2. plur.

En les llengües gal·loromàniques, el tractament de distància es realitza a base del pronom *vós* i el plural de majestat en els verbs. En algunes parts del territori lingüístic s’utilitza encara el *vós* com a tractament més distanciat que el tuteig: a la Catalunya Nord, on ha pogut persistir per falta d’influències castellanques, i a les Illes Balears, on el *vostè* encara no ha arribat a substituir el *vós*, sinó que hi coexisteix en un sistema precari de tres graus. A Catalunya, el tractament de *vós*, ja és considerat altament arcaïtzant en la llengua parlada i només hi subsisteix en el tractament per escrit entre alguns acadèmics, en fórmules com *si us plau* o en els imperatius escrits en rètols públics (“Empenyeu,” “Tireu,” “No fumeu”...). Fins i tot aquí se’n pot observar retrocés i trobem cada vegada més sovint rètols amb l’estructura calcada del castellà, quan hi diuen “No trepitgin la gespa” en comptes de “No trepitgeu la gespa.” A Mallorca, el retrocés pren la forma d’una creixent inseguretats quant a les formes verbals que haurien d’acompanyar el pronom *vós* i entre parlants joves es pot sentir *vós* utilitzat amb la 3a persona del singular: “Vós, què vol beure?”

2.2.9. Pèrdua del pronom impersonal ‘hom’

En les llengües gal·loromàniques, la construcció impersonal normal es basa en un pronom de 3a persona singular derivat del llatí HOMO en un procés de gramaticalització:

Francès: On pourrait penser que...

Aquesta construcció també era ben arrelada en català però i és encara avui utilitzada en alguns registres més formals de la llengua:

Hom podria pensar que...

Tanmateix, avui en dia és generalment sentida com a artificiosa i pretenciosa per la majoria dels parlants. En el seu lloc, s’utilitza ara la mateixa construcció pseudoreflexiva que en castellà:

Es podria pensar que...

En registres més informals, podem observar una gramaticalització en procés que converteix el pronom *tu* en un nou pronom impersonal:

Tu pots pensar que...

2.2.10. Pèrdua de la diferenciació *el qui* (subjecte) vs. *el que* (CD) en els relatius

En francès, el pronom relatiu canvia de forma en funció de l’estatus sintàctic de l’antecedent; si l’antecedent és un subjecte, el pronom revesteix la forma *qui*:

L’homme qui l’avait dit.

Si, en canvi, és un CD, la forma és *que*:

L’homme que j’ai vu.

En el català medieval, aquesta diferència encara era observada i es troben encara

vestigis d'aquest ús en registres arcaïtzants o dialectals (Balears), quan es fa una diferenciació entre *el qui* (subjecte animat)⁷ i *el que* (subjecte inanimat o objecte). En general, però, el català segueix avui el castellà i ambdues formes es fonen en una, *el que* (Badia 1984, 322 = § 137, II).

2.2.11. La gramaticalització de HABERE com a auxiliar únic en la formació del perfet

En català antic, HABERE encara mantenia la seva funció com a verb ple al costat de la funció com a auxiliar:

A temps *he* cor d'acer, de carn e fust (Ausiàs March CXIV v. 87)

Aquesta funció de verb ple es va perdre aviat i *haver* va ser substituït per TENERE, seguint les altres llengües iberoromàniques. Més tard, un segon pas cap a la iberoromanització va fer caure la dualitat dels dos auxiliars *ésser* i *haver* per la formació del perfet perifràstic en favor d'*haver*:

són vinguts/ han vingut (Badia 1984, 368f. = § 176,2).⁸

En la majoria del territori aquest procés ja és consumat, però en queden alguns vestigis en la llengua escrita i en alguns dialectes.

2.2.12. Resum

Totes aquestes tendències sintàctiques –que es podrien multiplicar fàcilment– documenten una tendència que ja s'havia observat en les àrees de la morfologia i lexicologia, a saber, que el català continua eliminant totes les seves solucions gal·loromàniques i les substitueix per les iberoromàniques corresponents que normalment són les castellanès. Des dels esforços de la normativa fabriana, els intel·lectuals, escriptors i periodistes catalans han anat lluitant contra les influències alienes en el català i en molts aspectes, la gran tasca de purgació i purificació ha donat fruit. Tanmateix, i per les raons adduïdes abans, sembla que els canvis realment profunds són els de caire sintàctic. Hem de constatar que aquests canvis coincideixen a allunyar el català dels models gal·loromànics del seu passat i l'acosten cada vegada més al castellà. I si, en matèria lèxica, una consciència lingüística més afinada dels catalanoparlants ha pogut recuperar alguns elements tradicionals que ja havien caigut en desús, és molt poc probable que la mateixa consciència pugui fer el mateix en el camp de la sintaxi. De manera inconscient, les innovacions solen sonar bé, modernes i relaxades mentre que les solucions més autòctones agafen connotacions elitistes i arcaïtzants. Amb aquestes observacions tornem la nostra atenció al tercer aspecte que justificaria una nova mirada al vell debat sobre la subagrupació del català: la guerra interna de la normativa catalana.

2.3. Aspecte 3: gal·loromànic = “heavy,” iberoromànic = “light”

Pot semblar sorprenent voler relacionar dos debats que s'han desenvolupat en camps tan diferents com la lingüística històrica romànica i l'àmbit més aviat tècnic dels correctors lingüístics de la llengua catalana. Tanmateix, la connexió hi és i, a més, de forma flagrant.

La guerra ideològica de la normativa va esclatar l'any 1986 quan Xavier Pericay i Ferran Toutain van publicar el seu llibre *Verinosa llengua* que havia de desencadenar una discussió sobre els elements del llenguatge estàndard, públic i literari del català que

⁷ Segons Pericay & Toutain (62) es tracta d'“arcaisme.”

⁸ “a) en la llengua antiga els verbs reflexius i molts dels intransitius (entre els quals fixament els de moviment) formen temps compostos amb *ser*; b) com a resta de la construcció antiga, extenses zones dialectals construeixen encara avui els temps compostos dels verbs de moviment amb el verb *ser* [...]” (Badia 1984, 368f. = § 176,2).

continua fins al dia d'avui. Els dos autors hi criticaven una tendència, segons ells molt estesa, de resoldre totes les llibertats que deixa la normativa vigent sempre i exclusivament en favor de les solucions més arcaïques i més allunyades de l'ús parlat (que s'assumeix implícitament que aquest ús seria el de la zona central o, més concret, de l'àrea metropolitana):

Gairebé en tots els casos en què Fabra permetia triar entre diverses solucions, després de legitimar-les totes amb l'anàlisi de textos clàssics o el raonament gramatical, s'ha fet el que s'ha pogut per amagar aquesta possibilitat d'escollir imposant una única solució, sempre la més estranya a l'ús (Pericay & Toutain)

El resultat d'aquesta pretesa tendència seria, segons els autors, un *català heavy*, és a dir una varietat artificial, elitista i excloent que potser hauria servit als textos medievalitzants de la Renaixença o a l'aristocràcia intel·lectual dels noucentistes, però que és absolutament contraproduent en la majoria dels dominis lingüístics de la vida moderna:

Avui hi ha qui continua creient que la cultura catalana s'ha de reservar a les grans activitats de l'esperit, i això naturalment condiciona un model de català hermètic i artificios que resulta inviable per a certes funcions culturals (Pericay & Toutain, 21)

De còmics i de revistes de cor en català, no en tenim; si tenim televisió, és per la via institucional: és previsible que les privades siguin totes en castellà (Pericay & Toutain, 71 FN)

Val la pena d'observar aquí que la quasi totalitat dels elements incriminats pels detractors del *català heavy* són trets gal·loromànics caiguts en desús, mentre que les formes recomanades per a un català més *light* són pràcticament totes formes que convergeixen amb les solucions iberoromàniques.

2.3.1. Català "heavy": lèxic

Això és clarament vàlid pel que fa al lèxic com és després fàcilment de la següent comparació:

Tab. 1.: Variants lèxiques del català escrit				
solucions gal·loromàniques			solucions iberoromàniques	
francès	occità	català <i>heavy</i>	català <i>light</i>	castellà
signer	signar	signar	firmar	firmar
manquer	mancar	mancar	faltar	faltar
dernier	darrièr	darrer	últim	último
chercher	cercar	cercar	buscar	buscar
tête	tèsta	testa	cap	cabeza
chapeau	capèl	capell	barret	sombrero
façon	faïçon	faisó	manera	manera
vaisseau	vaissèl	vaixell	barco	barco
soleil	solelh	solell	sol	sol
chez	a cò de	ca (ca'n, cal etc.)	a casa de	en casa de
mot	mot	mot	paraula	palabra
lettre	letra	lletra	carta	carta
malgré	malgrat	malgrat	a pesar	a pesar
se marier	se maridar	maridar-se	casar-se	casarse

2.3.2. Català heavy: sintaxi i morfosintaxi

Però també en el camp de la sintaxi i morfosintaxi, els elements típics del *català heavy* són majoritàriament les solucions gal·loromàniques tradicionals que encara no han estat completament substituïdes per les innovacions iberoromàniques:

Tab. 2: Variants gramaticals del català escrit					
fenomen	solucions gal·loromàniques			solucions iberoromàniques	
	francès	occità	català <i>heavy</i>	català <i>light</i>	castellà
ESSE com a auxiliar del perfet perifràstic	il s'en est allé	s'es anat	s'és anat	s'ha anat	se ha ido
Pronom possessiu per a possessors en plural	leur, leurs	lor, lors ⁹	llur(s)	el seu, la seva, els seus etc.	su(s), sa(s)
Construcció impersonal de llatí HOMO	On ne doit pas croire...	Òm deu pas créser...	Hom no ha de creure...	No s'ha de creure...	No hay que creerse...
<i>de</i> davant d'infinitiu	Il faisait plaisir de la voir	Fasiá plaser de la véser	Feia goig de veure-la	Donava goig $\emptyset$ veure-la ¹⁰	Daba gusto $\emptyset$ verla
Obligació amb verb modal	il faut (falloir)	cal (caler)	cal (caldre)	és precis hi ha que... ho canviaria per "fa falta"	es preciso hay que...
S $\neq$ CD en els pronoms relatius	L'homme qui l'a fait. vs. L'homme que j'ai vu.	L'òme qui l'a fach. vs. L'òme que vegèri.	L'home qui ho ha fet. vs. L'home que jo he vist.	L'home que ho ha fet. = L'home que jo he vist.	El hombre que lo ha hecho. = El hombre que yo he visto.
Concordança del participi	Les chaussures, je les ai achetées	Las sabatas, las ai compradas.	Les sabates, les he comprades	Les sabates, les he comprat- $\emptyset$	Los zapatos, los he comprado- $\emptyset$
Còpula locativa	Où es...?	Ont es...?	On és...?	On està...?	¿Dónde está...?

2.3.4. Gal·lo = "heavy"

Sembla que els defensors de les solucions *light* no són conscients de la procedència gal·loromànica de quasi tots els elements incriminats i de la relació causal entre aquesta procedència i les associacions d'arcaisme i elitisme que evoquen en una part dels catalanoparlants:

Com dèiem fa un moment, la mentalitat 'literària' continua sent la substància ideològica amb què s'enfoquen les reflexions actuals sobre el català. I si posem la paraula entre cometes és perquè no veiem de cap manera que els arcaismes tinguin característiques específiques que els facin literaris, encara que la nostra tradició moderna corri a desmentir-nos (Pericay & Toutain, 72).

Des del punt de vista lingüístic i, a més, amb una mínima perspectiva històrica,

⁹ "La substitució de 'son' a 'lor' es frequenta" (Alibert, 77 = § 58).

¹⁰ La preposició *de* davant d'un infinitiu que fa funció de subjecte o complement directe.

present en qualsevol varietat literària, podríem respondre a aquesta anàlisi que les formes *heavy* no són tries tan aleatòries com Pericay i Toutain ho representen. Comparteixen la característica de procedir de l'antic estrat gal·loromànic que distingia el català antic de les varietats iberoromàniques veïnes. Com a tals, són del tipus de vestigis d'un estat anterior dins el desenvolupament històric de la llengua que caracteritzen els registres literaris i acurats de totes les llengües de cultura i els distingeixen dels registres més espontanis i orals. La substitució massiva d'aquests elements va començar durant la decadència amb la bilingualització de masses i la imposició d'una diglòssia que va fer caure en desús els registres literaris de la llengua pròpia i els substituï pels registres literaris del castellà.

Ja a partir del s. XVI, els textos en què certs elements gal·loromànics no s'havien purgat es començaven a sentir com a estranys i arcaics; per tal de distingir aquest registre dels parlats (i més iberoromanitzats) de l'època, es va inventar el nom de *llemosí* per a la llengua literària tradicional –denominació en part reeixida, ja que al·ludeix a les arrels trobadoresques, occitanes i, per tant, gal·loromàniques del català. Notem que aquesta bipartició del català en una varietat més gal·loromànica, literària i arcaica d'una banda i una altra de més iberoromànica i “moderna” ve de molt lluny. El començament d'aquesta bipartició coincideix amb la irrupció del castellà en l'arquitectura de registres del català durant el s. XVI i ha continuat, sota denominacions canviant, fins als nostres dies. Si a partir del s. XVI hi havia una tendència a distingir entre el català / valencià i el “llemosí,”¹¹ al s. XIX les dues varietats s'anomenaven “el català que ara es parla” i “català acadèmic” (s. XIX); la diferenciació més recent entre “català light” i “català heavy” no és, per tant, més que una innovació terminològica per a anomenar un vell fenomen.

La ideologia del *català light* està clarament orientada al català central o, fins i tot, metropolitana. Això fa que de vegades declari com a “heavy” (és a dir: allunyats de l'ús quotidià) uns elements que en altres àrees de la llengua encara siguin d'ús perfectament normal. Simplificant, podem dir que quant als gal·loromanismes vius hi ha una clara escala decreixent que comença amb les varietats balears, passa pel català central i el català metropolitana barceloní i acaba a les varietats valencianes, més allunyades dels antics patrons catalano-occitans. El baleàric és més *heavy* que la resta dels dialectes catalans, perquè la societat illenca fou durant molt de temps més tancada i lingüísticament més conservadora (Radatz 2007). Aquest conservadorisme lingüístic es trasllada sobretot en una millor conservació de l'element gal·loromànic (Radatz 2010, 135-264).

3. Conclusió

No té sentit qualificar el català de “llengua pont” concebuda com una àrea de transició entre l'aragonès i el gascó / llenguadocià (i encara menys entre el castellà i el francès!). A l'edat mitjana, el català era en tots els aspectes un idioma amb tendències inequívocament gal·loromàniques. La connexió gal·loromànica acabà amb la derrota catalanoaragonesa en la batalla de Mureth (1213). A partir d'aquell moment, el català ha anat convergint en un procés continu amb la iberoromània, més concretament: amb el castellà. La qüestió de la subagrupació del català no pot rebre una resposta única:

Referida al català preliterari, la subagrupació s'ha de fer clarament amb la gal·loromània com a diasistema catalano-occità

¹¹ “I el primer cop que s'aplicà aquesta denominació a la llengua catalana medieval fou el 1521 (‘la llengua llemosina primera’), referint-se a la llengua de Ramon Llull, en l'edició del seu *Llibre d'Evast e Blanquerna* modernitzat i publicat per Joan Bonllavi (*Viquipèdia* s.v. “llemosí,” 27 juny 2009).

Referida al català modern, caldria diferenciar entre varietats diatòpiques (més gal·loromànic a les Balears, menys al País Valencià i amb Catalunya enmig) i diafàsiques (com a menys formal, més iberoromànic); l'element gal·loromànic representa el passat i les solucions en retrocés mentre que l'iberoromànic representa el futur i l'element productiu del canvi lingüístic.

Referida, finalment, al català en general, la resposta només es pot donar de forma dinàmica com un procés mil·lenari que ha allunyat el català de les seves arrels gal·loromàniques i l'ha acostat a la iberoromània, sense que s'hagi perdut el nucli profund d'elements gal·loromànics que al llarg dels segles s'han mostrat immutables davant les pressions del castellà: paraules com *parlar*, *sovint* o *voler* no corren perill de substitució en cap de les varietats del català.

Obres citades

- Alibert, Louis. *Gramatica occitana*. Tolosa: CEO, 1976.
- Alonso, Amado. "La subagrupación del catalán: I. Los métodos & II. La geografía léxica." *Revista de Filología Española* 13 (1926):1-38, 225-261.
- . "Die Aufgliederung der westromanischen Sprachen." En Reinhold Kontzi ed. *Zur Entstehung der romanischen Sprachen*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1978. 163-186.
- Badia i Margarit. "§ 3. Filiació del català a la Romània." En la seua *Gramàtica històrica catalana*. València: Tres i Quatre, 1984. 6-12
- . *Los complementos pronomino-adverbiales derivados de 'ibi' e 'inde' en la Península Ibérica*, *Revista de Filología Española*. Anejo; 38. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas / Instituto "Antonio de Nebrija," 1947.
- Baldinger, Kurt. "Das Katalanische – lengua puente." En el seu *Die Herausbildung der Sprachräume auf der Pyrenäenhalbinsel*. Berlin: Akademie-Verlag, 1958. 51-67.
- Buenafuente, Andreu et al. *Què t'anava a dir?* Barcelona: Columna, 2003.
- Calaforra i Castellano, Guillem. *Wilhelm Meyer-Lübke i 'Das Katalanische', Introducció i traducció*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Biblioteca Filològica, 34), 1998.
- Colón, Germà. *El léxico catalán en la Romania*. Madrid: Gredos, 1976.
- Duarte i Montserrat, Carles & Àlex Alsina i Keith. *Gramàtica històrica del català*. Barcelona: Curial, 1984. 3 vols.
- Fouché, Pierre. "A propos du livre de Meyer-Lübke: 'Das Katalanische'." *Revue hispanique* 77 (1929): 88-120.
- Griera, Antoni. "Afro-romànic o iberoromànic? Estudi sobre els corrents històrico-culturals que han condicionat la formació de les llengües romàniques en la península ibèrica." *Butlletí de Dialectologia Catalana* 10 (1922): 34-53.
- . "Castellà-Català-Provençal (Observacions sobre el llibre de W. Meyer-Lübke: Das Katalanische)." *Zeitschrift für Romanische Philologie* 45 (1925): 198-254.
- . "Notes sur l'histoire de la civilisation et l'histoire des langues romanes." *Revue de Linguistique Romane* 5 (1929): 180-261.
- Körner, Karl-Hermann. "'Teilungsartikel' im Französischen und 'präpositionaler Akkusativ' im Spanischen: komplementäre Lösungen des gleichen syntaktischen Problems." En el seu *Korrelative Sprachtypologie*. Stuttgart: Franz Steiner, 1987. 14-21.
- Meier, Harri. *Beiträge zur sprachlichen Gliederung der Pyrenäenhalbinsel und ihrer historischen Begründung*. Hamburg: Friederichsen, de Gruyter & Co, 1930.
- Menéndez Pidal, Ramón. "§§ 100-102." *Orígenes del español: estado lingüístico de la península ibérica hasta el siglo XI*. Madrid: Espasa-Calpe, 1950. 489-502.
- Meyer-Lübke, Wilhelm. *Das Katalanische: seine Stellung zum Spanischen und Provenzalischen*. Heidelberg: Carl Winter, 1925.
- . "Afroromanisch und Iberoromanisch." *Zeitschrift für Romanische Philologie* 46 (1926):116-128.
- Montoya Abat, Brauli. "La llengua catalana: presentació general." En Joan Solà et al. ed. *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 2002. I, 3-33.
- Morel-Fatio, Alfred. "Das Catalanische." En Gustav Gröber ed. *Grundriss der romanischen Philologie*, 1. Band, Strassburg: Karl J. Trübner, 1888. 669-88.
- Morel-Fatio, Alfred & Jean-Joseph Sarrailh. "Das Catalanische." En Gustav Gröber ed. *Grundriss der romanischen Philologie*, 1. Band, Strassburg: Karl J. Trübner, 1904-1906. 841-77.

- Moreno Cabrera, Carlos. *El nacionalismo lingüístico. Una ideología destructiva*. Madrid: Ediciones Península (Colección Atalaya; 305), 2008.
- Müller, Bodo. "Das Katalanische in der Entwicklung des Sprachenkatalogs der romanischen Sprachwissenschaft." *Estudis universitaris catalans* 25 (1983): 397-412.
- Neumann, Friedrich. *Die romanische Philologie, ein Grundriß*. Leipzig: Fues, 1886.
- Pericay, Xavier & Ferran Toutain. *Verinosa llengua*, Barcelona: Empúries, 1986.
- Radatz, Hans-Ingo. "De la Mallorca pre-turística a la moderna – el context socio-econòmic i la desdialectalització del català de Mallorca." *Els Marges* 81 (hivern de 2007): 29-41.
- . *Das Mallorquinische: gesprochenes Katalanisch auf Mallorca, deskriptive, typologische und soziolinguistische Aspekte*. Aachen: Shaker (Biblioteca Catalànica Germànica – Beihefte zur Zeitschrift für Katalanistik, 8), 2010.
- Ramos, Joan Rafael. "Factors del canvi sintàctic." En Cano, M. Antònia, Josep Martines, Vicent Martines & Joan J. Ponsoda ed. *Les claus del canvi lingüístic*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2002. 397-428.
- Rubio García, Luis. *Caracterización del catalán, (Discurso leído en la solemne apertura del curso académico 1967-1968)*. Múrcia: Universidad de Murcia, 1967.